

EN MUSIKÄLSKARE I BRYTNINGSTID

Musik förändrar världen

Martin Luther älskade musiken nästan lika mycket som han älskade teologin. Han menade att musik har en unik förmåga att lugna och glädja människans själ, och till stor del är det Luthers förtjänst att musiken har en så stor roll i Svenska kyrkans gudstjänster.

Martin Luther älskade musik, och hans förhållande till musiken präglades av att han levde i en brytningstid mellan två olika världsbilder och därmed uppfattningar om konstens roll.

Med sig hade han å ena sidan arvet från den grekiske filosofen och matematikern Pythagoras, omkring 500 f.kr, och kyrkofadern Augustinus som levde på 400-talet. Här står tillvarons sanningskvaliteter i centrum. Allt som

”På sätt och vis är nuförtiden hela världen uppfylld av att man tjänar och lovar Gud genom att sjunga, predika, spela orgel och musicera, och Magnificat sjunges så det står härliga till.”

sinnena fångar upp, inte minst genom syn och hörsel, säger något sant om tillvarons innersta hemligheter, om än ofullständigt. Därför är också det som sägs, sjungs eller formas bärare av sanningsanspråk. Sammantaget: människans värld har som Guds skaparverk delaktighet i världen som kosmisk harmonisk organism, ett levande väsen.

Martin Luther skriver (Dr. Martin Luthers Werke, Weimarer Ausgabe):

Om du ser till själva saken, skall du finna att musiken från världens begynnelse finns inlagd i eller sammanvävd med hela skapelsen, både i dess enskildheter och dess helhet.

Förnuft och optimism

Men Luther var å andra sidan även präglad av den nya tiden med dess fokus på människans formande av tillvaron genom sitt förnuft, sin tekniska förmåga och en ökad betoning av tillvarons nyttigheter. Genom att tala, musicera eller konstruera formar människan själv en värld där musikens verkan blir central. Utveckling och framstegsoptimism blev också hos Luther viktiga ledord. Han skriver:

Ty inget på jorden är kraftigare än att göra de sorgsna glada, de glada sorgsna, de modfällda frimodiga, att locka de högdragna till ödmjukhet, att stilla och dämpa den heta och okontrollerade kärleken, att minska avunden och hatet; och vem kan räkna upp alla människohjärtats rörelser som regerar människorna och lockar och driver dem antingen till dygd eller last; vidare att tygla och regera densamma sinnesrörelsen; ty säger jag: inget är kraftigare än musiken.

Musiken är central för Martin Luther, och hans syn på den kom att präglas av båda dessa synsätt, vad musiken är, dess väsen, och vad den kan åstadkomma, dess verkan. Hans många uttalanden om konstens sinnrika skönhet och om dess väldiga följdverkningar lade grunden för de lutherska kyrkornas stora uppskattning av musiken i kyrkans gudstjänst. Hos Luther finns det plats både för

församlingens egen och oftast enstämmiga sång och för den konstfärdiga tonkonst med körer och instrument som under hans tid kallades figuralmusik.

Uttryck för Guds godhet

Luther är alltså en musikälskare av rang. Han mediterar över konstens väsen som skapelseverk och uttryck för Guds godhet. Samtidigt förundras han över musikens verkan på det psykologiska planet genom att lugna och glädja. Men konsten har också en central pedagogisk funktion, att bidra till gudstjänstens formande och det uppväxande släktets fostran.

I ett brev till sin vän, tonsättaren Ludvig Senfl, skriver han:

Rent ut sagt, jag skäms inte för att offentligt uttala att det näst efter teologin inte finns någon konst som kan mäta sig med musiken, ty endast musik kan, efter teologin, verka det som teologin på andra sätt kan åstadkomma, nämligen att lugna och glädja människans själ, liksom djävulen, upphovsmannen till bekymmer och oordning, inför musikens klang flyr på ett liknande sätt som han flyr för teologins ord.

Gud verkar genom konsten

Genom allt som sker i tillvaron är Gud verksam. Alltså är även teologin och konsten praktiska och hörbara uttryck för Guds handlande och skaparkraft:

Åt människan ensam har framför de andra kreaturen getts stämman tillsammans med talet, så att hon skulle kunna

och veta att lova Gud med sånger och ord, nämligen med det ljusa klingande predikandet och utbredandet av Guds godhet och nåd, i vilket [predikande] sköna ord och ljuvlig klang skulle ljuda tillsammans.

Luther ser hela världen som en lovsjungande musikalisk organism. Musikens yttersta mål, att lovsjunga, uppnås och människan fylls med en förtjusning som inga andra konstarter kan åstadkomma.

På sätt och vis är nuförtiden hela världen uppfylld av att man tjänar och lovar Gud genom att sjunga, predika, spela orgel och musicera, och Magnificat sjunges så det står härliga till.

HENRIK TOBIN

SAMTALSFRÅGOR

Om Martin Luther har rätt i att musiken är sammanvävd med skapelsen ända sedan dess yttersta ursprung, vad får den världsbilden för konsekvenser i en tid som präglas av både mänskliga motsättningar och svåra miljöhot?

Förnuft och optimism är påtagliga inspirationskällor i Luthers tänkande. Hur kan en sådan framtidstro formuleras i vår tid?

Vilken roll spelar musiken i kyrkan för din gudsupplevelse?